

Veiligheid als bedreiging

D

Luc Bonneux is epidemioloog
beeld: Keke Keukelaar

De veiligheid in de Nederlandse ziekenhuizen is een klerenzootje, las ik in de Volkskrant van 13 november. Wij Belgen wisten dat al lang. Wij hebben de beste gezondheidszorg ter wereld, uitstekend bediend door de afwezigheid van enig betrouwbaar gegeven. In de economie heet dat *rational ignorance*. Belgen zijn meesters in de wijsheid van het niet willen weten. Daar hebben we dan ook zowat de grootste ambtenarij van Europa voor. Terwijl die het te druk heeft met onderlinge clangevechten over overlappende bevoegdheden, toont de Belgische gezondheidszorg proefondervindelijk aan dat je behoorlijk goed kunt functioneren zonder.

De veiligheidscultuur, vastgelegd als ambtelijk meten, controleren en opleggen, vormt de meest onderschatte bedreiging voor de volksgezondheid. De grootste les van Tsjernobyl is niet getrokken. Tsjernobyl is ontploft tijdens een veiligheidsoefening. Niet de centrale was gevaarlijk, maar de bureaucratie. Administratieve richtlijnen legden een oefening op terwijl de ingenieurs goed wisten dat de centrale op spuur en ijzerdraad functioneerde. De tragische stammenoorlog in Afghanistan was de oorzaak van een Amerikaanse boycot van on-
vervangbare wisselstukken. Sluiten was geen optie. Dank zij de strikte toepassing van de richtlijn toonde de Sovjet-ambtenarij zo de onveiligheid van de kerncentrale in Tsjernobyl aan, wel veel beter dan

verwacht. Richtlijnen vormen een stuur. Als je dat stuur vast zet, vlieg je uit de eerste bocht. Bloedbesmetting met hiv was een wereldwijd drama in de jaren tachtig. Weinig scrupuleuze politici zochten en vonden een gemakkelijke zondebok bij directeuren van bloedbanken. Sindsdien is geen veiligheidsmaatregel te gek of te duur. Hiv-NAT-bloedtesten kosten miljoenen euro per gewonnen levensjaar. Zeven op tien van alle bloedtransfusie-accidenten zijn administratieve vergissingen, waarbij het verkeerde bloed wordt gegeven. De hoofdreden is overvraagd personeel dat te veel moet doen in te weinig tijd. Dure veiligheidsmaatregelen, die onvermijdelijk ten koste gaan van tijd en personeel, verhogen zo de onveiligheid.

Een computermodel berekende ooit wanneer het toenemende gewicht aan nummers van National

Geographic een aardbeving zou veroorzaken in San Francisco. Die prachtige tijdschriften zijn te mooi om weg te gooien: dat gewicht stapelt op. Gelijkenissen met broeikasmodellen waren niet geheel toevallig. Een gelijkaardig model berekende het moment waarop dokters enkel nog tijd hebben om rapporten door te sturen naar andere dokters. Dat was ergens tussen 2030 en 2040. De administratieve lasten zijn in korte tijd enorm toegenomen; het lastige vak van arts wordt mede door de doorgeslagen veiligheidscultuur minder aantrekkelijk; de relatieve sinecuren van de administratie zuigen het klinische beroep leeg. Je hoeft dan niet lang door te rekenen voor je het moment bereikt waarop alle medische activiteit beperkt is tot het elkaar papier toeschuiven.

Ik vrees dat, samen met meer en betere technologie, de onveiligheid toeneemt in Nederlandse en Europese ziekenhuizen. De druk op het personeel wordt ondraaglijk. Steeds meer en complexere taken moeten worden uitgevoerd in steeds minder tijd. Falen wordt steeds zwaarder aangerekend. De reactie daarop, het organiseren van wantrouwen, kost veel geld, mankracht en verloren werkplezier. Waar het de werkdruk verder doet toenemen, doet het de onveiligheid en het risico op fouten verder stijgen. Geneeskunde is mensenwerk, falen is daar deel van. Een onsje vertrouwen in de goede wil van de ander, aanvaarden dat het lot soms tegenzit, kan heel veel geld en energie besparen. Het afschaffen van alle papierwinkel die niet bezwezen kosteneffectief is, maakt het rustig achter het bureau en aan het bed. Als we deze middelen en mensen kunnen recupereren voor goede zorg, gegeven met een ontspannen glimlach, zijn er alleen winnaars. De geboortegolfgeneratie wordt volgend jaar 65 jaar; mensen leven langer maar blijven ook langer en ernstiger ziek; de aantallen jongeren krimpen. De vraag wordt simpel. Door wie wil je worden verzorgd: door artsen en verpleging, of door controleurs, directeurs, inspecteurs en rapporteurs?